

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

M 1 6 1 5 2 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 31. maj 2016 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

V sivo polje ne pišite.

M 1 6 1 5 2 1 1 1 0 3

3/16

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Odločanje v skupnosti

1.1. Kaj je družbena moč? V odgovoru izhajajte iz opredelitve družbene moči Maxa Webra ali drugih sociologov.

(2 točki)

1.2. Pojasnite pojma.

Pravna država: _____

---

(2)

Socialna država: _____

---

(2)
(4 točke)

1.3. Opredelite legalnost in legitimnost družbene moči ter s primerom pojasnite razliko med tema pojmomoma.

Legalnost: _____

---

(1)

Legitimnost: _____

---

(1)

Pojasnitev razlike med legalnostjo in legitimnostjo s primerom: _____

---

(2)
(4 točke)

Vir 1

Inkovski imperij je v vsej svoji veličini obstajal komaj kakšno stoletje. Pred letom 1438 so Inki, katerih vladar je po izročilu izviral iz sonca, obvladovali le dolino okoli Cuzca.

(Rachowiecki, R., in Beech, C. (2004): Peru, Lonely Planet Publications Ltd., China, str. 26)

- 1.4. Kateri tip oblasti, ki jih je glede na izvor legitimnosti opredelil Max Weber, prepoznate iz vira 1? Predstavite ta tip oblasti in navedite primer, različen od tistega iz vira 1.

Tip oblasti: _____ (1)

Predstavitev navedenega tipa oblasti: _____
_____ (1)

Primer navedenega tipa oblasti: _____
_____ (1)
(3 točke)

- 1.5. Kaj je značilno za demokracijo kot obliko političnega sistema? V odgovoru navedite tri značilnosti demokratičnega političnega sistema.

Prva značilnost: _____
_____ (1)

Druga značilnost: _____
_____ (1)

Tretja značilnost: _____
_____ (1)
(3 točke)

Vir 2

[...] da je referendum o arhivih v težkih gospodarskih razmerah povsem nepotreben in da gre pri vsem skupaj za "politični pamflet" pred volitvami. Največja opozicijska stranka je večkrat izrazila željo, da bi referendum izpeljali vzporedno z evropskimi volitvami.

(Potič, Z. (2014): Koalicija brez uspeha poziva SDS, naj umakne referendum, Delo, 25. 3. 2014, str. 2)

Evropski parlament izvolijo državljani Evropske unije vsakih pet let (zadnje volitve v evropski parlament so potekale leta 2009) na neposrednih in splošnih volitvah. Poslancev je danes 736 in delujejo v sedmih poslanskih skupinah, največji sta skupina Evropske ljudske stranke in skupina socialistov. Vsaka država ima določeno število poslancev (npr. Nemčija 99, Luksemburg 6). Poslanci niso predstavniki države, v kateri so bili izvoljeni, ampak zastopajo svoje volivce in njihove interese ter politične interese evropskih političnih strank. [...] Slovenskih poslancev je sedem, vendar jih bo od leta 2014 v skladu z Lizbonsko pogodbo osem.

(http://sl.wikipedia.org/wiki/Evropski_parlament. Pridobljeno: 26. 3. 2014.)

- 1.6. Pojasnite dve razliki med neposredno in posredno obliko demokracije. Lahko si pomagata z virom 2.

Prva razlika: _____

_____

_____ (2)

Druga razlika: _____

_____

_____ (2)

(4 točke)

2. Šolanje

2.1. Opredelite šolo kot družbeno institucijo.

(2 točki)

Vir 1

Pri reformi osnovne šole je Marija Terezija izhajala iz prepričanja, ki ga je izrazil šolnik in filolog Blaž Kumerdej [...], češ da je osnovna izobrazba pomembna tako za posameznika kot zlasti za državo. Splošni šolski red [...] je osnovno šolo zasnoval kot državno ustanovo in predpisal šoloobveznost za vse otroke med 6. in 12. letom starosti ne glede na spol in starost.

(Vodopivec, B., in drugi (2003): Slovenska zgodovina v besedi in sliki, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 90)

2.2. V katerem stoletju je bilo na Slovenskem uvedeno obvezno šolanje? Pomagate si lahko z virom 1.

(1 točka)

2.3. Navedite dva modernizacijska procesa, ki sta vplivala na uvedbo obveznega šolanja v modernih družbah, in ju pojasnite.

Navedba prvega procesa: _____ (1)

Pojasnitev: _____ (1)

Navedba drugega procesa: _____ (1)

Pojasnitev: _____ (1)

(4 točke)

2.4. V katerem obdobju je prišlo do ekspanzije (širjenja) šolanja? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Obdobje pred 1. svetovno vojno.
- B Obdobje med obema svetovnima vojnama.
- C Obdobje po 2. svetovni vojni.

(1 točka)

2.5. Navedite dva dejavnika, ki sta spodbudila ekspanzijo (širjenje) šolanja.

Prvi dejavnik: _____ (1)

Drugi dejavnik: _____ (1)
(2 točki)

Vir 2

Že na začetku je bilo za osnovno šolo značilno, da šola, ki poučuje učence v materinščini, ob vpisu ne zahteva poprejšnjega šolskega znanja in je namenjena vsem otrokom določene starosti ne glede na spol, stanovsko ali razredno pripadnost. [...] S temi značilnostmi je osnovna šola kot splošnoizobraževalna pripravljavnica za delo ali kakršnokoli nadaljnje šolanje izrazita protifevdalna ustanova, saj je zanikala stanovsko razdeljenost fevdalne družbe in je fevdalni šolski sistem tudi ni poznal.

(Cvirn, J., in drugi (1999): Ilustrirana zgodovina Slovencev, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 194)

2.6. Razložite, kako naj bi šolanje pripomoglo k uveljavljanju načela družbene pravičnosti. Pomagajte si z virom 2.

_____

_____

_____

_____

(2 točki)

2.7. Kdo je avtor trditve: »Šola je ideološki aparat države!«? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Milan Ilich.
- B Louis Althusser.
- C Emile Durkheim.
- D Talcott Parsons.

(1 točka)

Vir 3

Bernstein pravi, da so (zanj) značilni »kratki, slovnično preprosti, pogosto nedokončani stavki«. Uporaba pridevnikov, prislovov in odvisnikov je omejena. Pomen in namen sta izražena bolj z gestami, intonacijo glasu in kontekstom, v katerem poteka komunikacija.

(Haralambos, M., in Holborn, M. (1999): Sociologija, DZS, Ljubljana, str. 759–760)

2.8. Kateri jezikovni kod je opisan v viru 3?

_____ (1 točka)

2.9. Za pripadnike katerega družbenega razreda je značilen jezikovni kod, ki je opisan v viru 3?

_____ (1 točka)

2.10. Pojasnite pojem prikriti/skriti kurikulum.

_____
_____
_____
_____ (2 točki)

2.11. Ali poznate še kakšno drugo obliko kurikuluma v šoli? Navedite jo in kratko pojasnite.

Navedba: _____ (1)

Pojasnitev: _____
_____
_____
_____ (2)
(3 točke)

3. Odklonskost in kriminaliteta

3.1. Opredelite pojma konformnost in odklonskost.

Konformnost: _____
 _____ (1)

Odklonskost: _____
 _____ (1)
 (2 točki)

3.2. Pojasnite razliko med odklonskostjo in kriminaliteto.

_____
 _____
 _____
 _____ (2 točki)

Vir 1

Šrot, prvi mož Pivovarne Laško ter predsednik nadzornih svetov Pivovarne Union in Radenske, je v letih 2008 in 2009 izpeljal menedžerski prevzem Pivovarne Laško. Pozneje so družbe znotraj skupine, domnevno po njegovih navodilih, sklepale posojilne pogodbe s Šrotom povezano družbo Infond Holding, vendar posojila nikoli niso bila poplačana v celoti.

(Jakopec, M. (2014): Vse skupaj je bilo eno veliko zavajanje, Delo, 2. 4. 2014, str. 8)

3.3. Katero vrsto kriminalnega ravnanja prepoznate v viru 1 in kaj je zanjo značilno?

Vrsta kriminala: _____ (1)

Značilnosti: _____
 _____
 _____ (2)
 (3 točke)

- 3.4. Durkheim trdi, da vsaka družba potrebuje odklonskost. Predstavite enega od njegovih argumentov za to trditev.

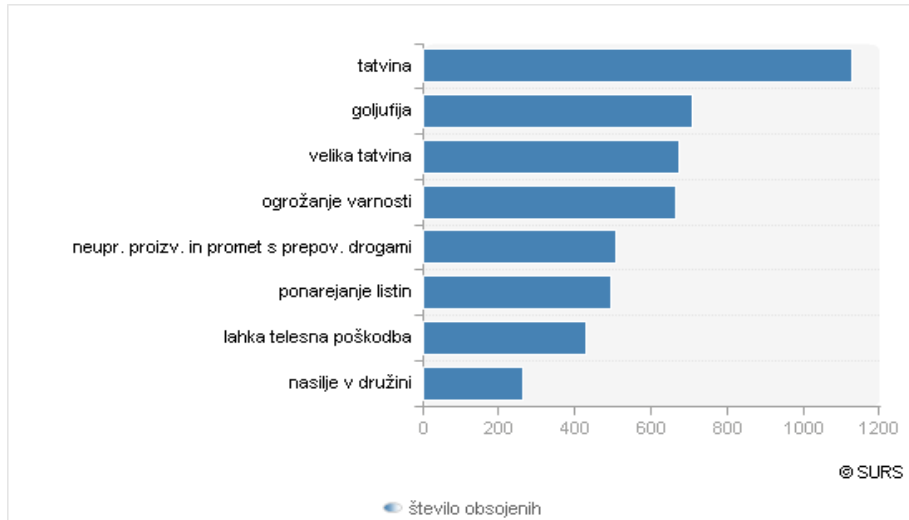

(2 točki)

Vir 2

Kazniva dejanja, zaradi katerih je bilo pravnomočno obsojenih največ polnoletnih storilcev, Slovenija 2012

(http://wwwstat.si/novica_prikazi.aspx?id=5608. Pridobljeno: 2. 4. 2014.)

- 3.5. S pomočjo vira 2 navedite način ugotavljanja vrste, obsega in razširjenosti kriminala ter ga natančneje predstavite.

Navedba načina: _____ (1)

Predstavitev: _____
_____
_____

(2)
(3 točke)

3.6. Pojasnite pojem temno polje zločina in razložite enega od vzrokov za pojav, ki ga označujemo s tem pojmom.

Pojasnitev pojma: _____
_____
_____
(2)

Vzrok: _____
_____
_____
(2)
(4 točke)

3.7. Kateri teoretik pri razlagi odklonskosti govori o strukturni napetosti?

- A Max Weber.
- B Emile Durkheim.
- C Robert Merton.
- D Karl Marx.

(1 točka)

3.8. Predstavite avtorjevo razlago strukturne napetosti.

_____
_____
_____
_____
_____
(3 točke)

4. Znanost

4.1. Vsakdanja zdravorazumska spoznanja se razlikujejo od znanstvenih spoznanj. Navedite štiri pomembne razlike med vsakdanjimi in znanstvenimi spoznanji.

Prva razlika: _____
_____
(1)

Druga razlika: _____
_____
(1)

Tretja razlika: _____
_____
(1)

Četrta razlika: _____
_____
(1)
(4 točke)

4.2. Pojasnite spoznavno in kulturološko funkcijo znanosti.

Spoznavna funkcija: _____
_____
_____
(2)

Kulturološka funkcija: _____
_____
_____
(2)
(4 točke)

- 4.3. Sociolog Robert Merton meni, da znanstveno dejavnost usmerjajo posebne norme. Predstavite dve izmed norm, ki po njegovem mnenju usmerjajo znanstveno dejavnost.

Prva norma: _____
 _____
 _____ (2)

Druga norma: _____
 _____
 _____ (2)
 (4 točke)

Vir 1

V evropskem prostoru se vedno bolj uveljavlja zavedanje, da nasprotje med obeti glede ustvarjanja blagostanja in tveganji, ki spremljajo razvoj biotehnologije, zahteva aktivno vključitev javnosti v diskusije o tveganjih znanstvenega razvoja. Podoba državljana, pasivnega in nezainteresiranega za tveganja prihodnjega razvoja znanosti, nam je vedno bolj tuja. Za časa odkritja DNA-verige so tehnokratsko usmerjeni znanstveniki in politiki v evropskih državah morda še lahko zagovarjali t. i. deficitarni model komunikacije z laično javnostjo. Ta izhaja iz predpostavke, da je treba neuke laike poučiti o znanstvenih odkritjih, pa bo odpravljena njihova skepsa, povezana z morebitnimi negativnimi posledicami. Ob današnjih odkritjih predvsem na področju biogenetske znanosti si tega politika in ekspertokracija ne moreta več privoščiti. Kritična laična javnost zahteva, da se sliši tudi njen glas.

(www.zrss.si/bzid/geni/pdf/mali-clanek.pdf. Pridobljeno: 3. 4. 2014.)

- 4.4. Na katero od norm znanstvene dejavnosti opozarja avtor v viru 1?

_____ (1 točka)

- 4.5. Znanost se sooča tudi z nekaterimi etičnimi problemi. S katerimi vprašanji, povezanimi z etičnimi problemi, se sooča znanost? Navedite dve vrsti vprašanj in predstavite primer iz sodobne znanosti.

Vrsti vprašanj: _____
 _____
 _____ (2)

Primer: _____
 _____
 _____ (2)
 (4 točke)

4.6. Katera doba je z novim razumevanjem sveta in oblikovanjem spoznanj zgradila temelje za razvoj moderne znanosti?

- A Industrijska revolucija.
- B Fevdalizem.
- C Kapitalizem.
- D Razsvetljenstvo.

(1 točka)

4.7. Kateri od navedenih sociologov je v razlagalni model modernih družb vključil pomen znanosti?

- A Emil Durkheim.
- B Max Weber.
- C Stanley Parker.
- D Talcott Parsons.

(1 točka)

4.8. Kako imenujemo znanstveno organizacijo dela, v kateri delovni proces temelji na ločenosti načrtovanja, izvedbe in nadzora ter natančni razdelitvi opravil?

(1 točka)

Prazna stran